

CHRISTMAS CELEBRATION AT KINGS COURT CAROL I AND FERDINAND I OF ROMANIA

Oana Elena Badea, PhD Student, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: *Relying largely on the writings of memoirs of the time, this article aims to inform the reader about the charming world of Christmases at the time of Romania Royal Court Kings Carol I and Ferdinand I of Romania, lived and filtered through the experience of the Royal Family members and other participants. Royal pomp was meant to be exposed to viewers, subjects, prominent people of the Romanian society of those times, among others with a view to strengthening public image, an indispensable element for the good of the relationship between monarchy and other state institutions. We will not emphasize on the fact that one of the main purposes of the Royal Festivism was to generate a powerful mental and visual impact among the people, but we will focus on that specific moment when the Royal family chose to give up the public display for the intimacy of the Royal Christmas holidays. Furthermore, we will concentrate on the two aspects of the holidays. First of all we wish to show the way in which the Royal Family used to spend Christmas in private, with family and close friends. On the other hand, we will try to point out the rare occasions when the Kings interacted with ordinary people during the winter holidays and what where the reasons for this. After a long and hard year, celebrating Christmas at the Royal Palace always remained a pleasant and private moment, and an opportunity for the members of the Royal Family to delight themselves with moments of joy and harmony together with the closed ones.*

Keywords: *Romanian Royal Family, holiday, Christmas, Carol I, Royal Court.*

Deși de origine străină, familia regală a României a adoptat obiceiurile și tradițiile poporului român pe care a încercat să le îmbine armonios cu cele aduse din țările de origine. Poate una dintre cele mai relevante modalități de a exemplifica modul în care s-a produs această îmbinare, o reprezintă festivismul monarhic românesc, manifestat pe parcursul întregii perioade monarhice prin numeroase serbări, petreceri, celebrări sau comemorări.

În acest studiu, am ales să evocăm sărbătoarea Crăciunului pentru că aceasta este cea mai intimă, mai personală și mai definitorie sărbătoare a Familiei Regale. Este, am putea spune, sărbătoarea cea mai „de familie” dintre toate. Ajunul și cele trei zile de sărbătoare au fost și sunt în continuare, în calendarul Familiei Regale a României, fila cea mai bogată în înțelesuri, în tradiții și credință, rămânând o puternică oglindire a prezentului, pe care îl

îmbracă în mister, strălucire și candoare.¹

Îmbrăcați în tot ce aveau mai frumos, angajații de la Curte al secolului al XIX-lea păstrau cu sfințenie cartea ilustrată semnată de Suveran, iar sărbătoarea lor de acasă, cu familia, prietenii și vecinii, era oarecum definită de cele câteva clipe petrecute, mai devreme în zi, la Palat.² Despre acele clipe, despre darul regal primit de fiecare angajat al Curții, despre darurile făcute țăriiși românilor nevoiași, despre bucatele de pe masa de Crăciun și despre alte activități desfășurate de Familia Regală în vremea Regilor Carol I și Ferdinand I ai României, vom vorbi în cele ce urmează.

Făcând un mic istoric al sărbătorii de Crăciun, trebuie spus că tradiția bradului vine din țările scandinave. Suedezii l-au adus în prima jumătate a secolului al XVII-lea în Germania, unde nu a devenit popular decât la începutul secolului al XIX-lea. Începând cu anul 1840, acest obicei german a fost preluat simultan în Anglia și Franța. Există mărturii că obiceiul bradului împodobit întâi cu mere, conuri sau nuci ar fi existat, încă din secolele al XV-lea și al XVI-lea, mai ales în țările scandinave, atunci când a apărut cutuma creștinilor devotați de a aduce în casele lor brazi împodobiți. De asemenea, există cercetări potrivit cărora folosirea crengilor de brad, precum și a coronițelorși ghirlandelor din frunze veșnic verzi, pentru a simboliza viața eternă, a fost o tradiție a egiptenilor antici, a chinezilor și a evreilor. Tradiția împodobirii Bradului de Crăciun, a fost adusă la Casa Regală a României de către Principele consort Albert al Marii Britanii care a fost bunicul Reginei Maria a României și soțul Reginei Victoria. Împodobirea bradului la Palatul Regal a păstrat cu sfințenie o tradiție neschimbată³.

Dorindu-și ca poporul său să îl perceapă ca pe un apropiat, Carol I a decis încă de la început ca familia conducătoare să petreacă Sărbătorile creștine alături de oamenii de la Curte. Bradul se aducea undeva în jurul zilei de 22 decembrie pentru ca acesta să fie proaspăt, și în general se pune pe trepid în ziua de 23. Era pus în cea mai mare și mai frumoasă cameră din palat și în seara zilei de 23, doamnele din casă până la cele mai mici, copiii șifetițe, își făceau un fel de comitet de brad și împodobeau așa cum credeau ele mai bine pomul. Ziua de 24 era în Familia Regală rezervată pregătirii cadourilor, punerii lor sub brad și, înainte de a trece la masă, se ofereau cadourile colaboratorilor personalului, pentru ca la rândul lor și ei să fie liberi să meargă la familiile lor în timp util pentru serbarea Crăciunului. Aceastătradițiea fost

¹Principesa Margareta a României, Principele Radu al României, *Crăciunul Regal*, Editura Curtea Veche, București, 2013, p. 7.

²*Ibidem*, p. 10.

³*Ibidem*, p. 16.

începută de Carol I și este păstrată până astăzi de Regele Mihai.⁴

La primul Crăciun petrecut în România, în modestul Palat Domnesc de pe Calea Victoriei, Carol I n-a avut parte de prea multe din farmecul și căldura acestei sărbători. Aflat într-o țară nouă pe care încă o descoperea, uneori fascinantă, alteori ostilă, sărbătorile aveau să prindă alte semnificații odată cu trecerea timpului. Nu o dată însă, Crăciunul a reprezentat un moment de grea încercare pentru țară. De multe ori, Carol I mergea în jurul Cotrocenilor, care pe vremea aceea era periferia Bucureștiului, o periferie pur rurală. Pentru că era un fel de loc viran care acum, a dispărut, și marile defilări de 10 mai, de Ziua Națională se făceau tot acolo. Carol I dădea ajutoare în lemne și bani pentru cetățenii cu venituri modeste, așa cum a fost în cazul iernii din anul 1888 când au avut loc calamități din cauza unor mari căderi de zăpadă. De asemenea, oferea alimente de bază, oamenilor săraci.⁵ Regina Maria făcea mai mult decât atât. Mergea pur și simplu în stradă. Sunt fotografiile cu ea împărțind daruri oamenilor săraci. Apoi, când România a devenit mai prosperă și la un alt nivel de dezvoltare al istoriei ei moderne, s-a trecut la cadouri mai importante substanțial. Regele Carol al II-lea, într-un an, a împărțit 1500 de căruțe noi unui număr de 1500 de familii de țărani din toată România. Pe lista făcută de guvern și de administrațiile locale, au primit acest dar țărani cei mai nevoiași care se aflau în imposibilitatea de a-și procura o căruță.⁶ Însă de departe, cel mai frumos dar de Crăciun făcut comunității, este cel din primul Crăciun al viitorului Rege Mihai, când bunicul său, Ferdinand I, alături de tatăl său, Principele Moștenitor Carol, în anul 1921, au mers prin țară, mai ales în Transilvania, pentru a inaugura 150 de biblioteci populare, instalate în orașe și în sate. O extraordinară inițiativă culturală a epocii, prin simbolul, dar mai ales prin amploarea sa.⁷

De Sărbătoarea Crăciunului, reședința Principelui Carol de Hohenzollern (devenit în anul 1881 Regele Carol I al României) era asemenea oricăreicase de român: de Crăciun preotul venea cu „sfintele icoane”, iar la 5 ianuarie (în ajunul Bobotezei) o sfințea cu agheasmă. Singura deosebire era aceea că nu venea un oarecare preot de mir, ci însuși Mitropolitul Primat, împreună cu înaltul cler. Chiar dacă nu era de credință ortodoxă, Carol I a impus o relație strânsă a Casei Regale cu Biserica, inducând această conduită și urmașilor

⁴ Tudor Cireș, Simona Lazăr, „Crăciunurile de altădată, la Curtea Regală”, 24 decembrie 2008, articol în <http://jurnalul.ro/special-jurnalul/craciunurile-de-altadata-la-curtea-regala-141562.html> accesat în data de 09.05.2015.

⁵ Prințesa Margareta a României, Principele Radu al României, *op.cit.*, p. 40.

⁶ „Crăciunul Regal” Interviu cu Alteța Sa Regală Principele Radu, Realitatea TV, 21 decembrie 2013, <http://www.familiaregala.ro/news/3924/120/Craciunul-regal-Realitatea-TV-21-decembrie-2013/> accesat în data de 09.05.2015.

⁷ Prințesa Margareta a României, Principele Radu al României, *op. cit.*, p. 73.

săi.⁸ Drept exemplu, copiii Regelui Ferdinand și ai Reginei Maria vor fi botezați în credința ortodoxă.

Despre modul în care decurgea sărbătoarea Crăciunului la Palat, în vremea lui Carol I, aflăm de la regele însuși, care în anul 1878 îi scria surorii sale, Contesa de Flandra următoarele: *Acum încep la noi grijile Crăciunului, care nu sunt deloc puține, din cauza marelui număr de persoane care vor primi cadouri. Elisabeta are acum șase doamne de onoare, dintre care trei locuiesc la Palat, eu am nouă aghiotanți, apoi vine mareșalul curții, medicul personal, secretarul etc., așa că trebuiesc prevăzute cadouri pentru treizeci de persoane, ceea ce aici, unde posibilitatea de alegere nu este mare, ridică greutate considerabile. În Orient sunt foarte răsfățați cu cadourile și pun mare preț pe valoarea lor. Nici noi nu putem să scăpăm de darurile aduse din toate părțile și nu cruțăm pentru aducători nicio cheltuială. Elisabeta a primit de ziua ei de naștere obiecte într-adevăr minunate și în număr așa de mare, că au umplut o cameră întreagă și mai multe mese. Acum este timpul să construim la Sinaia, căci spațiile din Palat și de la Cotroceni sunt atât de supraaglomerate, că nimic nu mai are loc. Un arhitect francez a schițat un plan pentru micul nostru castel de munte, care este cu totul fermecător și nu va pretinde prea mari cheltuieli de realizare. Îl vom verifica în vara aceasta, la fața locului, și, abia peste un an, odată cu terminarea căii ferate către Transilvania, vor începe lucrările.*⁹

Regina Elisabeta își sărbătorea ziua de naștere, 29 decembrie, cu multă participare publică. De aceea, adesea, sărbătoarea Crăciunului regal, rămasă privată, era mai puțin prezentă în conștiința societății românești a vremii decât ziua Reginei ori balul de Anul Nou. Ziua de naștere a Suveranei era onorată de prezența celor mai înalți reprezentanți ai Senatului și Camerei Deputaților și de ritualuri precum retragerea cu torțe. La rândul său, Carol I părea mai puțin preocupat de serbarea propriu-zisă a Crăciunului și mult mai mult de organizarea și oferirea de cadouri angajaților Casei Sale. În primele două decenii de domnie a lui Carol I și Elisabetei, evenimentele de sfârșit de an erau găzduite la Palatul Cotroceni, la Palatul Regal de pe Calea Victoriei sau la Castelul Peleş, în funcție de restricțiile pe care construcția, renovarea sau extinderile celor trei edificii le impuneau.¹⁰

Atmosfera de Crăciun din casa Regelui Carol I și a Reginei Elisabeta, era diferită de cea din familiile succesorilor lor. Părinții unei copile dispărute la vârsta de patru ani, au rămas

⁸ Carmen Anghel, „Crăciunul regal de altădată și de acum” în <http://jurnalul.ro/cultura/carte/craciunul-regal-de-altadata-si-de-acum-657074.html> accesat la data de 09.05.2015.

⁹ Sorin Cristescu, *Carol I. Corespondența personală (1878-1912)*, Editura Tritonic, București, 2005, p. 63.

¹⁰ Principesa Margareta a României, Principele Radu al României, *op cit.*, p. 33.

până la sfârșitul vieții cu simțământul de neșters că sunt părinții unui întreg popor.¹¹

Ziua de Ajun presupunea participarea la un concert, plimbări pe jos sau cu trăsura, prânz și cina în doi, iar seara, până târziu, era petrecută la masa de scris. Uneori, în ziua de Ajun aveau loc chiar audiențe. În prima zi de Crăciun, pe 25 decembrie, Regele Carol I mergea la slujba religioasă. De multe ori, Regele și Regina se duceau, la patinoar. Aveau amândoi această pasiune de a aluneca pe gheață. Bucureștiul avea un Club de patinaj de care toată societatea, în frunte cu Suveranii, era foarte mândră. O altă pasiune a Regelui Carol era să-și petreacă puținele clipe libere jucând biliard.¹²

Așadar, până la venirea cuplului princiar Ferdinand și Maria, Regele Carol I și Regina Elisabeta petreceau Crăciunul mai mult în solitudine. Însă, odată cu venirea celor doi și pe parcurs a celor 6 nepoți, sărbătorile Crăciunului încep să se anime, să prindă culoare și să fie mai multă zarvă. Ei adunau în jurul bradului de Crăciun veselie, daruri bine alese și căldură familială. Iată cum își amintea Zoe Cămărășescu (a cărei mamă era doamnă de onoare a Reginei Elisabeta) sărbătoarea Crăciunului la Palatul Cotroceni în vremea Regelui Carol I: *În preajma Ajunului copiii invitați mergeau la Cotroceni să împodobească bradul. În sufrageria mare lângă sala de bal, se înșirau pe mese cartonașele pline cu podoabe strălucitoare, toate numai albe și în fir de argint. Bradul înalt până în tavan aștepta să fie îmbrăcat în veșmintele lui de sărbătoare. Ca să ajungă până la vârf, câte un băiat dintre prietenii noștri se urca pe scara așezată lângă pom și fetele îi treceau lucrurile de agățat sus. Principele Ferdinand glumea cu noi, prinzându-ne stele de fir în păr și sfeșnice de fuste. La ceai, mâncam o prăjitură numită „baumkuchen”, un fel de turtă dulce, special adusă din Germania. Petreceam de minune, dar pomul arăta așa de prost gătit că, după plecarea noastră, personalul de la Palat îl desfăcea și-l împodobește așa cum se cuvenea unui pom de curte.*¹³

Cu ocazia Crăciunului din anul 1895, Regele Carol I menționa că a fost instalat un mare brad în casa scării de la Palat, care, după 22 de ani, va străluci pentru prima oară la

¹¹Ibidem, p. 18.

¹²Ibidem, p. 34.

¹³Zoe Cămărășescu, *Amintiri*, București, Editura Vitruviu, 2002, p.82.

*lumină*¹⁴. Pomul fusese împodobit de Principesa Maria, remarcată de Suveran ca fiind posesoarea unui *talent deosebit pentru flori*¹⁵. Perioada cuprinsă între anii 1873-1895, a fost una în care Crăciunul regal se sărbătorise privat, modest, discret, fără culoare și fără relief public¹⁶.

Eugeniu Arthur Buchman, funcționar la Curtea Regală timp de 42 de ani, descrieminiușos în memoriile sale felul în care s-a desfășurat Crăciunul din anul 1898, când deținea funcția de șef al Cancelariei Palatului Cotroceni: *La 24 decembrie, avea loc la Cotroceni serbarea pomului de Crăciun. Cu două săptămâni înainte începeau pregătirile de tot felul. Grădinarul de la Castelul Peleş trimitea la Cotroceni un brad înalt și frumos, pe alete; Beghenau, inspectorul silvic de pe domeniul de vânătoare al Principelui, trimitea vânat; Brüning, administratorul moșiei Principelui moștenitor Ferdinand, trimitea vâsc, din ordinul principesei Maria care ținea la tradiția englezească de a împodobi de Crăciun camerele cu vâsc. De la Nürnberg, din Germania, se aduceau podoabele pentru pom. Erau cele mai frumoase pe care le-am văzut vreodată.(...) Intendentul pregătea listele de cadouri. Fiecare om de la curte, începând cu cel mai mic și până la cel mai înalt demnitar, primea un cadou sub pomul de Crăciun. Principii vizitau cu câteva zile înainte prăvăliile de pe Calea Victoriei pentru a cumpăra cadouri. (...) Când bradul sosit din Sinaia era așezat în marea sală de bal, principesa invita câteva domnișoare din societate la masa de seara și, după masă, ajuta toată lumea la împodobirea imensului pom, care ajungea până în tavan. Din cauza înălțimii bradului, nu se fixau pe el lumânări, cum era datina ci doar mici lămpi electrice de toate culorile. În Ajunul Crăciunului, la ora 6 seara, toată lumea invitată trebuia să fie în sală. Veneau mai întâi Regele Carol I și Regina Elisabeta însoțiți de câteva persoane după care intra toată Curtea de la Cotroceni. După împărțirea cadourilor, personalul se retrăgea și rămânea numai familia regală, cu demnitarii Curții invitați, care se așezau la masă. La orele 10:30 cel mult 11, festivitatea era isprăvită.*¹⁷

Regii împărțeau cadouri angajaților, dar erau bucuroși și să primească daruri, de obicei lucruri simple, specialități locale: șerbaturi și dulcețuri. Spre exemplu, șerbetul de cafea era preferatul Regelui Carol I pe când șerbetul de trandafiri, era preferatul Principesei Maria.¹⁸

Ca la orice curte regală, pe lângă cadrul familial pe care sărbătoarea Crăciunului îl

¹⁴Sorin Cristescu, *op.cit.*, p. 356.

¹⁵*Ibidem.*

¹⁶Principesa Margareta a României, Principele Radu al României, *op.cit.*, p.42

¹⁷Eugeniu Arthur Buhman, *Patru decenii în serviciul Casei Regale a României. Memorii, 1898-1940*, Editura Sigma, București, 2006, p. 39.

¹⁸Guy Gauthier, *Missy. Regina României*, Editura Humanitas, București, 2004, p. 208.

crea, exista și un cadru oficial impus de aceste tipuri de ceremonii pe care Curtea Regală a României l-a respectat de-a lungul întregii perioade monarhice. Acest ceremonial oficial se desfășura după reguli de protocol având la bază obiceiuri acceptate de către comunitate și devenite, în timp, tradiții: *În dioa (Sic!) de 24 Decembre la orele 11 ½ diminéța I.P.S.S. Mitropolitul Primat, încongiurat de Înaltulu Cleru, vine la Palat cu sântele icóne. La intrarea I.P.S.S. în curtea Palatului, garda ia armele. I.P.S.S Mitropolitulu Primat este primit în capulu scărei de onóre de officerulu de ordonanță, și la intrarea apartamentelor de recepțiune de către Adjutantulu Domnescu de serviciu, care aduce pe I.P.S.S. în salonulu roșu, unde se îmbracă în odăjdii. I.P.S.S. Mitropolitul Primat însoțitu de Înaltulu Cleru este condusu apoi de Mareșalulu Curței Domnesci în apartamentele unde se află Înălțimile Lor, și se face rugăciunile în ajunulu dilei Nascerei Mântuitorului. La această ceremonie Casa civilă și militară a Înălțimei Sale asista în mare ținută. La Palat în cele trei dille alle Sântului Crăciun, afară de un anume ordin nu vor fi recepțiuni. Persoanele care vor voi să-și presinte felicitările lor, li se pune de către d-nu Adiotant de serviciu, registre de încriere ad-hoc, la dispoșițiune.*¹⁹

Necesitatea existenței unui astfel de protocol este justificată de Theodor Văcărescu - Mareșalul Curții și al Casei Domnești - care în anul 1875 realizează o lucrare completă privind protocolul în diferitele ceremonii, primiri și solemnități ce se petreceau la Curte, prin faptul că, *în toate statele considerate moderne, fie ele republica Francia sau monarchii constituționale din dilele (Sic!) nóstre ca Belgia, Italia, Portugalia, Olanda, Suedia sau Danemarca, există reglemente și dispoșițiuni legale care determină ordinea și prezența hierarhică a autorităților Statului, onorurile ce li se cuvine în ceremoniile publice, precum și eticheta ce se observă în reședința Suveranului, încongiurându Corona de respectu și de strelocire.*²⁰

Inițiate de Carol I, aceste ritualuri au fost continuate, sub o formă sau alta, și de urmașii săi la tronul României. Slujba religioasă din Ajunul Crăciunului și ceremonia celor trei zile de sărbătoare a continuat la Palatul Cotrocenișipe vremea Regelui Ferdinand și a Reginei Maria. Aici se adunau sub brad, în fiecare an, copiii familiei și tot la Cotroceni erau primiți colindătorii celor mai cunoscute coruri din Capitală care de obicei, interpretau colinde

¹⁹Theodor Văcărescu, *Ceremonialul Curței Domnesci a României*, Tipografia Curții (Lucrătorii Asociați), București, 1877, pp. 57-58.

²⁰*Ibidem*, pp. 4-5.

în cele trei limbi de referință pentru Curtea Regală: română, germană și engleză.²¹ Iată cum descria G.T. Kirileanu – bibliotecarul Casei Regale – ajunul Crăciunului 1914, la noua Curte Regală: *Mergem la Pomul de Crăciun la Cotroceni. Doamnele de onoare ale reginei Maria sunt mai distinse decât ale reginei Elisabeta. Regina ca întotdeauna e cea mai încântătoare în alb, cu o broboadă înconjurată cu perle. Mersul, mișcările, corpul, pielea, părul, toate o arată de 25 ani nu de 39. Se împart cadourile. Câte un vas sau o statueta, amintire de la regele Carol I (după testament) și câte o bijuterie. Dl. Butculescu zice că am căzut mai jos decât sub regele Carol, deoarece lui i-a dat o statuie de vreo 100-150 lei și un ac de cravată tot cam pe atâta, pe când sub regele Carol căpăta mobile de peste 500 lei. Eu am primit un pocal de ou de struși un ac de cravată. Regina Elisabeta a dat regelui Ferdinand tabloul din camera de dormit a regelui Carol de la Castelul Peleş: „Carol cel Mare la cârmă pe vreme de furtună”. Acest tablou i-l dăruise regina Elisabeta, regelui Carol I, pentru că se potrivea cu firea lui. Dr. Mamulea a căpătat statueta în bronz a regelui Carol, din campania din 1913²².*

Regina Maria avea o mare pasiune de a participa la partide de călărie. Chiar și în zilele de Crăciun, dacă vremea îi permitea, ieșea la o plimbare călare. Zilele de Crăciun cuprindeau, pe lângă audiențe și partide de călărie, mese de prânz și cine cu familia ori cu invitați oficiali, precum și plimbări în oraș. În general, mesele de prânz și serile zilelor de Ajun și de Crăciun erau petrecute în tihna casei, la Palatul Cotroceni, unde Ferdinand și Maria erau înconjurați de copiii lor. După o vizită la familiile modeste din periferiile Bucureștiului, notează Regina în anul 1924, *m-am grăbitsă ajung acasă, ca să mă îmbrac festiv pentru slujba noastră religioasă obișnuită pentru Crăciun, de la Palat...*²³ Tot de la Regina Maria aflăm că, la vârsta de trei ani, primind o splendidă mașină de jucărie, în seara de 24 decembrie 1924, micul Principe Mihai alerga peste tot prin casă, făcând un zgomot teribil. În același an, Regina a primit de la Principele Moștenitor Carol și Principesa Moștenitoare Elena un tablou al pictorului român Ștefan Popescu. Regele Ferdinand i-a oferit Reginei în dar de Crăciun un colier de agate negre, iar Regina i-a oferit lui Ferdinand un geamantan de călătorie englezesc, de cea mai bună calitate, pe care l-a cumpărat cu bani greu câștigați de ea însăși. Regele și Regina continuau să iasă în oraș, mergând în magazine pentru a cumpăra cadouri de Crăciun.

²¹Tudor Cireș, Simona Lazăr, „Crăciunurile de altădată, la Curtea Regală”, 24 decembrie 2008, articol în <http://jurnalul.ro/special-jurnalul/craciunurile-de-altadata-la-curtea-regala-141562.html> accesat în data de 09.05.2015.

²²G.T. Kirileanu, *Din vremea când se pregătea Marea Unire* în „Magazin istoric”, serie nouă, anul XXV, nr. 1, ianuarie 1991, p.12

²³Principesa Margareta a României, Principele Radu al României, *op.cit*, p.76.

Așa s-a întâmplat în ziua de Ajun a anului 1925 când, au venit acasă amândoi dezamăgiți că nu au găsit nimic nicăieri. Uneori, Regele Ferdinand și Regina Maria petreceau serile de Crăciun la teatru.²⁴

Așa cum, în 1914, la Cotroceni, Regina Elisabeta împărțea daruri de Crăciun, spre amintirea lui Carol I (decedat la 10 octombrie 1914, la Sinaia), în 1927, și Regina Maria avea să invoce amintirea lui Ferdinand (decedat la 20 iulie, în acel an). Crăciunul, de această dată, avea să fie „incomplet” și datorită faptului că Elisabeta și Mărioara (Mignon) erau căsătorite, una în Grecia, cealaltă în Serbia, iar Carol al II-lea se afla în exil (după fuga sa împreună cu Elena Lupescu și renunțarea la tron, în decembrie 1925). Mihai I, minor, era acum rege al României, iar în jurul său se aflau - alături de Regina Maria, regina-mamă Elena, principesa Ileana - și membrii Regenței: Principele Nicolae, Miron Cristea (patriarhul Bisericii Ortodoxe Române) și Gheorghe Buzdugan (președintele Înaltei Curți de Casație)²⁵.

Nu putem vorbi însă despre sărbătoarea Crăciunului la Curtea Regală a României fără să menționăm și câteva amănunte despre meniurile de Ajun și de Crăciun. Mai multe informații despre ce se punea pe masa de Crăciun, fie ea la Cotroceni, la Palatul Regal, ori la Sinaia (la Peleş, Pelișor sau Foișor) găsim la Direcția Arhivelor Naționale Istorice Culturale (DANIC), în Fondul familiei boierești Stârcea în care se păstrează mai multe meniuri din acele vremuri. Prima constatare, analizând aceste documente, este că meniurile, indiferent de an, sunt aproape identice. Aceasta era tradiția, să se servească anumite mâncăruri, în anumite momente. La dineurile oferite în seara de 24 decembrie se obișnuia să se aducă mai întâi o supă. Erau preferate consomeul „Célestine” (o supă dublu concentrată, având în ea clătite tăiate julien) și supa „Ox-tail” (preparată din coadă de vită). Nelipsit era platoul de carne rece (purcel de lapte, curcan, jambon, friptură de vită, carne presată, pateuri de iepure și căprioară, limbă de vită, galantină de curcă și de pui, precum și diferite preparate din vânat, în special din căprioară, iepure și mistreț), servit împreună cu sosuri Moutard (de muștar) și Cumberland (de fructe de pădure). Meniul mai cuprindea salate, spanac „f la crème” și, obligatoriu, plum-pudding (celebra budincă nelipsită de la Crăciunurile englezești). Cu câteva ore înainte, tinerii care au participat la evenimentele din Ajunul Crăciunului – ținând cont și de faptul că încă era post – au prânzit cu pilaf cu spanac, sărmăluțe de post, ghiveci călugăresc, chifteluțe de cartofi și jeleu de mandarine. Dejunul de la data de 25 decembrie era și el fix. Se servea somn „f la Mirabeau”, Curcă „Talleyrand”, conopidă gratinată, salată, iar la desert același jeleu de

²⁴*Ibidem*, p.77.

²⁵Tudor Cireș, Simona Lazăr, „Crăciunurile de altădată, la Curtea Regală”, 24 decembrie 2008, articol în <http://jurnalul.ro/special-jurnalul/craciunurile-de-altadata-la-curtea-regala-141562.html> accesat în data de 09.05.2015.

mandarine, de data aceasta înnobilat cu frișcă²⁶.

Informații despre ce se mânca la Curtea Regală a României, cu prilejul sărbătorilor de iarnă, se găsesc și în arhiva lui Ion C. Rogojanu, binecunoscut gastronom, jurnalist și colecționar. Spre exemplu, aflăm aici despre un meniu de la ultimul Revelion petrecut de regele Carol I, la 31 decembrie 1913. Citindu-l, ne putem da seama, încă o dată, nu doar că nu erau mari diferențe între ceea ce se punea pe masă de la un Crăciun la altul, dar nici între o sărbătoare și alta nu se făceau mari deosebiri. Și nu doar meniurile erau asemănătoare. Citind primele șase volume din seria de „Însemnări zilnice” a Reginei Maria putem observa mai ușor această repetitivitate a programului de Crăciun în Familia Regală. Astfel, dintr-o însemnare a Reginei Maria datată 25 decembrie 1919 la Cotroceni aflăm: *M-am dus devreme la Ileana ai cărei ciorapi îi umplusem cu tot felul de minunății. A fost deosebit de încântată. Ea mi-a dăruit un căluț preferat sculptat în fildeș, un sacrificiu mare, pe care nu voiam să-l primesc, dar a trebuit. Mai târziu ne-am dus împreună la slujba de Crăciun englezească și am urat Crăciun fericit coloniei engleze. La orele 17.00 ceai la Ileana la care au venit Nando²⁷ și Boyle^{28, 29}.*

Pentru Crăciunul anului 1920 Regina Maria nota: *Ziua de Crăciun. M-am dus la Biserica Anglicană cu cele trei fete ale mele. Slujbă simplă și frumoasă. Am fost într-o adecvată stare de spirit. Mignon este familiarizată cu slujba, ca urmare a școlii ei englezești, ceea ce m-a bucurat. Ileana ne-a oferit un ceai – o petrecere de Crăciun, pe care a organizat-o foarte frumos. Au fost invitați Ioana Peticari și Joe Boyle. S-au oferit cadouri tuturor, s-a vorbit mult, cu bună dispoziție. Desigur că Boyle a vorbit cel mai mult, a fost, ca de obicei, o sursă infinită de relatări și informații. Ileana a recitat extrem de frumos o colindă și o încântătoare poezie românească. Singura ei dezamăgire a fost că, din cauza audiențelor, Nando nu a venit, deși a fost invitat și așteptat în mod special.³⁰*

Și în cursul anului 1921, regina a fost în ziua de Crăciun tot la Biserica Anglicană, împreună cu fiicele sale. După amiază a avut loc un mare ceai în camera copiilor, la care au participat și Carol cu Sitta, lipsind însă Boyle, aflat în străinătate. Ceaiul a fost urmat de un mare dineu, după care copiii au dat o reprezentare încântătoare și complet improvizată cu

²⁶*Ibidem.*

²⁷Apelativ folosit de Regina Maria pentru Regele Ferdinand.

²⁸Joseph Whiteside Boyle a fost un atașat militar anglo-canadian, salvatorul coloniei românești din Odessa în timpul revoluției bolșevice din 1917.

²⁹Maria Regina României, *Însemnări zilnice*, vol. I, Editura Historia, București, 2006, p.394.

³⁰*Ibidem*, vol. II, pp. 351- 352.

*tablouri din „Visătorul de vise”.*³¹ O altă însemnare din ziua de 25 decembrie 1923 suna cam așa: *M-am dus la Biserica Anglicană împreună cu Lisabeta și George. A fost ceea ce numesc eu o slujbă frumoasă, într-o atmosferă de sărbătoare. (...) La dejun, toată familia. (...) Masa era decorată cu crengi de brad, conuri de brad și lumânări, ca să aibă un aspect de Crăciun. (...) După prânz, Nando și cu mine am plecat cu mașina să facem cumpărături. Un an mai târziu, Regina Maria nota: ... m-am dus la Biserica Anglicană cu Mașka, Ileana ducându-se la Mitropolie cu Sitta*³². (...) *După prânz am pregătit lucruri pentru pomul de Crăciun al servitorilor (...). Cină în familie și devreme la culcare*³³.

Așadar, Suveranii români au petrecut Crăciunul după propriile gusturi, în funcție de trăsăturile lor de caracter, de orizontul lor cultural, de felul în care se raportau la familie și la înțelesul timpului liber.³⁴ Indiferent de evenimentele marcante de peste an, Familia Regală, în timpul domniei primilor doi Regi ai României, a ținut să celebreze sărbătoarea religioasă a Crăciunului în fiecare an, ritualul fiind în mare parte același. Că au fost celebrate în solitudine sau înconjuțați de o familie numeroasă, Crăciunurile în familia Regală a României în vremea regilor Carol I și Ferdinand I au însemnat întotdeauna zile de sărbătoare, învăluite într-o atmosferă călduroasă de familie, în care fiecare se bucura mai mult sau mai puțin la primirea cadourilor. Crăciunurile erau petrecute într-un mod intim și plăcut, de cele mai multe ori în compania întregii familii, a prietenilor și a invitaților.

Bibliografie:

1. Buhman Eugeniu Arthur, *Patru decenii în serviciul Casei Regale a României. Memorii, 1898-1940*, Editura Sigma, București, 2006;
2. Cămărășescu Zoe, *Amintiri*, București, Editura Vitruviu, 2002;
3. Cristescu Sorin, *Carol I. Corespondența personală (1878-1912)*, Editura Tritonic, București, 2005;
4. Gauthier Guy, *Missy. Regina României*, Editura Humanitas, București, 2004;
5. Kirileanu Gheorghe Teodorescu, *Din vremea când se pregătea Marea Unire în „Magazin istoric”*, serie nouă, anul XXV, nr. 1, ianuarie 1991;

³¹*Ibidem*, vol. III, p. 388.

³²Poreclă a Reginei Elena mamă a României, mama Regelui Mihai al României.

³³Tudor Cireș, Simona Lazăr, „Crăciunurile de altădată, la Curtea Regală”, 24 decembrie 2008, articol în <http://jurnalul.ro/special-jurnalul/craciunurile-de-altadata-la-curtea-regala-141562.html> accesat în data de 09.05.2015.

³⁴Principesa Margareta a României, Principele Radu al României, *op.cit*, p. 7.

6. Margareta Principesa României, Radu Principele României, *Crăciunul Regal*, Editura Curtea Veche, București, 2013;
7. Maria Regina României, *Însemnări zilnice*, vol. I, Editura Historia, București, 2006;
8. *Ibidem*, vol. II;
9. *Ibidem*, vol. III;
10. Văcărescu Theodor, *Ceremonialul Curții Domnesci a României*, Tipografia Curții (Lucrătorii Asociați), București, 1877.

Surse electronice:

1. <http://jurnalul.ro/special-jurnalul/craciunurile-de-altadata-la-curtea-regala-141562.html>
2. <http://jurnalul.ro/cultura/carte/craciunul-regal-de-altadata-si-de-acum-657074.html>
3. <http://www.familiaregala.ro/news/3924/120/Craciunul-regal-Realitatea-TV-21-decembrie-2013/>